

КОРПОРАТИВНЕ ШАХРАЙСТВО: АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ

Харламова О.В., канд.екон.наук, доцент, Бондалетова Л.А., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова

Корпоративне шахрайство є одним з видів економічних злочинів, що охоплює всі різноманітні засоби, створені за допомогою людської винахідливості з метою отримання несправедливої переваги однієї людини над іншою шляхом обману, хитрості, зловживання довірою, приховування правди.

Дослідженням проблематики корпоративного шахрайства сьогодні займаються багато вітчизняних вчених, серед яких: Розовський Б., Селезнев В., Петрик О., Чернявський С., Чумакова І. та інші. Вагомі теоретичні напрацювання з даної тематики є також у зарубіжних дослідників, зокрема у наступних: Коенен Т., Луїєрінк Д., Ремейдж С., Уеллс Дж., Сакс Дж., Орехов С. та інші.

Досліджуючи роботи згаданих вище вчених можна сказати, що не існує загальної думки стосовно залежності поширення корпоративного шахрайства від стану розвитку економіки в цілому. Деякі з них вважають, що економічні злочини більш характерні для посткомуністичних країн, де рівень тінізації економіки є достатньо високим. Інші схильні вважати, що корпоративне шахрайство поширене саме в країнах з розвинутою економікою, адже на їх ринках сконцентрована найбільша кількість транснаціональних корпорацій та існує багато можливостей для здійснення економічних злочинів (доступ до інформації, передові технології і т.п.).

Рис. 1. Географічний розподіл випадків корпоративного шахрайства за 2012 рік

Крім того, існують думки щодо прямого впливу кризових явищ в світовій економіці на рівень тінізації діяльності підприємств та відповідно на рівень вчинення корпоративних злочинів.

Корпоративне шахрайство в компаніях – це на сьогодні досить велика проблема, яку саму по собі необхідно розглядати як окрему «індустрію». Вважається, що організації через різні схеми внутрішнього шахрайства втрачають у середньому 5% від доходу щорічно.

Розуміння сутності та причин шахрайства і вироблення, виходячи з цього, найбільш ефективних методів його запобігання мають вирішальне значення для зниження проявів корпоративного шахрайства на підприємствах.

Феномен шахрайства і корупції саме всередині корпорацій в 1939 році вперше описав американський соціолог та кримінолог Едвін Х. Сатерленд, назвавши його «злочином білих комерців». Під цим явищем Едвін Х. Сатерленд розумів «пов'язані з бізнесом злочини, вчинені респектабельними

особами, що займають високе положення в суспільстві. В якості основної ознаки також була виділена висока інтелектуальна складова злочинів.

Одне з основних понять у вивченні сутності явища корпоративного шахрайства виникло завдяки відомому американському криміналісту Дональду Р. Крессі. Під час проведення дослідження для своєї докторської дисертації в 1950-х, Крессі вивів таку гіпотезу про шахрайство: довірені особи порушують довіру до себе, коли вони приховують наявність у себе фінансові проблеми, якою вони не можуть поділитися, та усвідомлюють, що цю проблему можливо таємно вирішити з порушенням посадових обов'язків та фінансової довіри, і можуть застосовувати на свій власний розсуд в цій ситуації ствердження, що дозволяють їм узгодити свої уявлення про себе як довірену особу з їх уявленням про себе як користувача ввірених йому коштів або майна.

В Україні проблемі корпоративного шахрайства приділена незначна увага, оскільки більшість вчених намагаються розглядати шахрайство у призмі правового регулювання даного поняття, часто забуваючи про його економічну сутність. Натомість проблема шахрайства на даний час знаходиться в центрі уваги міжнародних аудиторських компаній «великої четвірки», які кожного року проводять дослідження шахрайства, опитуючи більш ніж 2000 співробітників різних компаній з 22 країн світу.

Національне законодавство класифікує різновиди шахрайства відповідно до ступеня їх тяжкості та наслідків, кожен з видів якого передбачає відповідну міру покарання.

Відповідно до визначення, запропонованого Асоціацією сертифікованих спеціалістів із розслідування шахрайства (ACFE), шахрайство – це використання службового становища для цілей особистого збагачення шляхом неналежного використання або крадіжки власності чи ресурсів організації.

Згідно з положеннями Міжнародного стандарту аудиту (МСА) 240 «Відповідальність аудитора стосовно шахрайства в ході аудиту фінансової звітності» термін «шахрайство» відноситься до навмисної дії одного або декількох осіб серед керівництва суб'єкта, осіб, наділених керівними повноваженнями, співробітників або третіх сторін, з використанням шахрайства для отримання несправедливої або незаконної переваги.

Інтернет-довідник «Інвестопедія» дає наступне визначення поняттю корпоративного шахрайства: дії, вчинені приватною особою або компанією нечесним або незаконним способом, і спрямовані для отримання переваги для даної особи чи компанії. Схеми корпоративного шахрайства виходять за рамки посадових повноважень співробітника і відзначені їх складністю та економічним впливом на бізнес, інших співробітників і зовнішніх учасників.

Отже, враховуючи вищевикладене, можна підсумувати, що корпоративне шахрайство – це, перш за все, порушення закону, обман з метою отримання нечесним шляхом прибутку та іншої вигоди. Наслідки ж таких дій можуть носити досить різний характер і мати різний масштаб.

Корпоративне шахрайство може стосуватися абсолютно всіх сфер економічної діяльності та має широкий спектр схем та засобів його вчинення.